

A. L. Mongajt: **Archeologia v SSSR**. Izd. Akad. Nauk SSSR, Moskva 1955. 436 stran, 187 obr., 2 mapy.

Autor si kladl za úkol podat vědecko-populární přehled vývoje sovětské archeologie od října 1917, informovat čtenáře o nejvýznamnějších archeologických objevech v sovětském období a seznámit ho s nejdůležitějšími problémy historické interpretace archeologických nálezů a se základními metodami terenního i laboratorního výzkumu.

V úvodní kapitole A. L. Mongajt zdůrazňuje historický význam archeologických památek a stanoví poměr archeologie k historii a pomocným vědám historickým. Vidí v archeologii organickou součást historické vědy, kterou nelze stavět na roveň s pomocnými vědami historickými. Pravěké nálezy, zvláště nástroje, pokládá autor za důležité historické prameny, z kterých si lze nejen vytvořit představu o úrovni výrobních sil v určitém období, ale i obraz tehdy existujících společenských vztahů. Správně však varuje před šablonovitostí a mechaničností při této interpretaci, neboť tatáž úroveň výrobních sil může podmiňovat rozdílný charakter výrobních vztahů.

Výzkum vyžaduje důkladnou přípravu archeologa; předpokládá speciální vědecké školení, studium všech historických zpráv vztahujících se k zkoumanému objektu, studium starších náleзовých zpráv, bylo-li na lokalitě již kopáno, studium dříve získaného materiálu v musejních sbírkách a dokonale technické zajištění výzkumu. Neopakovatelnost archeologického výzkumu na témže místě vyžaduje jeho pečlivé vedení. Spěch při vykopávkách není přípustný. Moderní mechanisace je možno využívat jen k odstranění velkého množství zeminy kryjící kulturní vrstvu. Jinak základním nástrojem archeologa zůstává lopata. Ideálnější by ovšem bylo používat při výzkumu ještě jemnějších nástrojů, na př. nožů. Při výzkumu musí být archeolog trvale přítomen na pracovišti a musí neustále sledovat práci nekvalifikovaných sil. O každém nálezu je nutno provést maximální počet detailních záznamů, nákresů, plánek a fotografií. V poslední době se při archeologických vykopávkách v SSSR stále více používá filmování. Základní metodou výzkumu je plošný odkryv památek v celku, který ovšem nevylučuje použití sond jako pomocného prostředku. Výzkum na každé lokalitě musí být úplně dokončen.

Při pojednání o laboratorních pracích popisuje A. L. Mongajt kromě běžných metod rozboru, statistiky, analogií a typologie při datování materiálu, také modernější metody archeologického výzkumu jako na př. datování pomocí radioaktivního isotopu uhlíku C 14, používání roentgenografie, spektrální, termické, chemické, pylové a mikroskopické analýsy při studiu materiálu, které jsou sice i u nás známy, ale dosud se běžně nepoužívají. — V stati o kabinetní práci archeologa seznamuje autor neinformovaného čtenáře, s jakým okruhem problémů se archeolog při konečném zpracování výzkumu setkává a s kterými vědními obory musí spolupracovat.

Přehledná stať o předrevoluční ruské archeologii nás seznamuje s historií prvních vykopávek v Rusku, s vývojem archeologického badání, jeho organizací, publikační činností a s nejvýznamnějšími ruskými archeology. — Stať o vzniku a vývoji sovětské archeologie pojednává o organizaci archeologické práce po vzniku SSSR (Státní akademie dějin materiální kultury, archeologické ústavy při AV ve svazových republikách), o hledání nových metod badání v archeologii, o plánování výzkumů, o přednášení archeologie na vysokých školách a o škodlivém vlivu učení N. J. Marra na sovětskou archeologii. Následuje i krátký přehled vývoje západoevropské archeologie prožívající na přelomu 19. a 20. století těžkou krizi a v protikladu k tomu vyzvedává metodické přednosti sovětské archeologie založené na marxistické filosofii, která umožňuje neobjektivnější poznání minulosti. Přesto autor nezastírá, že i v této době vznikla na Západě vědecky hodnotná archeologická díla a na druhé straně se sovětská archeologie přes své metodické přednosti dopustila řady chyb, s kterými se v celé práci otevřeně vyrovnává.

V dalších kapitolách A. L. Mongajt pojednává o nejdůležitějších nálezech z jednotlivých časových období buď na území celého SSSR nebo v určitých jeho částech jak plyne z názvů kapitol. Každá kapitola má obvykle krátký historický úvod, za nímž následuje přehled nejdůležitějších výzkumů ze sovětského období (někdy stručně i o starších výzkumech) a seznámení s nejdůležitějšími problematikou. Text je doplněn plány objektů a mapkami, fotografiemi a kresbami nejpozoruhodnějších nálezů. Při popisu každého výzkumu nebo řešení určité problematiky je uveden odkaz na speciální literaturu, jejíž seznam je umístěn za každou kapitolou.

Vcelku je možno říci, že A. L. Mongajt nejen splnil, ale i překročil úkol, který si vytyčil v úvodu knihy. Šíří tematiky, jejím kritickým zpracováním a uvedením nejdůležitější vědecké literatury pozvedl svou práci na úroveň, která může uspokojit i vědeckého archeologického pracovníka. Zvláště pro československé a jistě i jiné zahraniční archeology, kteří chtějí získat rychlý a při tom poměrně úplný přehled o sovětské archeologii, stává se tato kniha velmi platnou pomůckou. Pro studující archeologie na vysokých školách je přehlednou učebnicí. Věcný i jmenný rejstřík, přehledné mapy a vhodně rozvržené kapitoly dovolují i úzce specializovanému čtenáři rychle se v knize orientovat a prostudovat si partie, o které se zajímá. Kromě toho se Mongajtova kniha stává cenným východiskem k systematickému studiu sovětské archeologické literatury i pro zahraničního pracovníka dosud neobeznámeného s četnými archeologickými kulturami na území SSSR, v jejichž množství bylo pro cizince těžko se orientovat. Proto také sovětská archeologická literatura, které se k nám v poválečných letech již množství dostalo, nemohla být dosud plně využita.

Praktický význam má také ke knize připojený seznam sovětských archeologů s uvedením problematiky, kterou se dotyčný pracovník zabývá. Tento seznam jistě přispěje k navázání písemných styků a výměně zkušeností mezi zahraničními a sovětskými archeology podle jejich specialisace.

Bořivoj D o s t á l